

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
Кафедра спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи
О.Б. Жильцов
20 17 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Анатомія, фізіологія і патологія розвитку
(інтегрований курс)

Модуль 2. Клініка порушень психофізичного розвитку
з основами генетики

(шифр і назва навчальної дисципліни)

галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 016 Спеціальна освіта
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма 016.00.01 Логопедія
(шифр і назва освітньої програми)

інститут, факультет, відділення Інститут людини
(назва інституту, факультету, відділення)

2017– 2018 навчальний рік

Робоча програма «Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики» для студентів спеціальності 016 Спеціальна освіта, освітньої програми 016.00.01 Логопедія.

Розробник: Олена Михайлівна Дубовик, кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка.

Олена Валеріївна Мартинчук, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

Протокол від "06" вересня 2017 року № 1

Завідувач кафедри спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти

 (О.В. Мартинчук)

Розподіл годин звірено з робочим планом. Структура типова.

Заступник директора Інституту Людини Н. А. Клішевич

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.	4
Структура програми навчальної дисципліни.	7
I. Опис предмета навчальної дисципліни	7
II. Тематичний план навчальної дисципліни.	8
III. Програма	10
<i>Змістовий модуль I. Організм людини як біологічна система.</i>	10
<i>Змістовий модуль II. Основи генетики людини.</i>	10
<i>Змістовий модуль III. Клініка порушень психофізичного розвитку.</i>	11
IV. Навчально-методична карта Модуля II Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики	14
V. Плани семінарських та практичних занять.	16
VI. Завдання для самостійної роботи.	19
Карта самостійної роботи студента.	22
VII. Система поточного та підсумкового контролю.	23
VIII. Методи навчання.	25
IX. Методичне забезпечення курсу	25
X. Рекомендована література.	26
Основна.	26
Додаткова.	26

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча навчальна програма з дисципліни «Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою спеціальної психології, корекційної та інклюзивної освіти на основі освітньої програми підготовки студентів відповідно до навчального плану спеціальності 016 Спеціальна освіта, освітньої програми 016.00.01 Логопедія денної форми навчання.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС). Програма визначає обсяги знань, які повинен опанувати студент відповідно до вимог освітньої характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень студентів.

Змістовий стрижень програми спрямований на реалізацію головної **мети курсу** – сформувати у студентів знання і розуміння основних порушень психофізичного розвитку, внаслідок яких порушується нормальний хід загального розвитку, систему знань про закономірності та механізми спадковості людини, закономірності успадкування ознак.

Компетентнісний підхід до професійної підготовки фахівців у сфері спеціальної освіти (логопедії) означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі. Результатом формування компетентності логопеда є його спроможність відповідати новим професійним вимогам.

Завдання модуля II «Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики»:

- ознайомити із основними клінічними проявами порушень психофізичного розвитку (олігофренії, затримки психічного розвитку, дитячого церебрального паралічу, з клінікою розладів аутистичного спектра);
- ознайомити із структурою дефекту при різних порушеннях розвитку та потенційними можливостями розвитку особистості основних категорій дітей з фізичними та інтелектуальними порушеннями;
- ознайомити з біохімічними основами спадковості, генетичними системними механізмами онтогенезу.

У процесі вивчення курсу «Анатомія, фізіологія і патологія розвитку: Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики» важливо сформувати у студентів такі компетентності:

1.	<i>Загальні</i>	
	Світоглядна	Наявність ціннісно-орієнтаційної позиції. Розуміння переваг здорового способу життя та прийняття їх як власних цінностей
	Комунікативна	Здатність до міжособистісного спілкування, емоційної стабільності, толерантності. Здатність працювати у команді. Вільне володіння українською мовою відповідно до

		норм культури мовлення, основами спілкування іноземними мовами
	Інформаційна	Здатність до самостійного пошуку та оброблення інформації з різних джерел для розгляду конкретних питань. Здатність до ефективного використання інформаційних технологій в соціальній і професійній діяльності
	Самоосвітня	Здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку. Спрямованість на розкриття особистісного потенціалу та самореалізацію. Прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху
2.	<i>Фахові</i>	
	Медико-біологічна	<ul style="list-style-type: none"> – здатність оцінити морфо-функціональні особливості організму дітей в різні вікові періоди; – здатність використати на практиці основні теоретичні складові вікових анатоμο-фізіологічних особливостей дітей з порушеннями мовлення; – здатність оцінити структуру дефекту при різних порушеннях розвитку; потенційні можливості розвитку дітей з особливими освітніми потребами; – здатність визначити основні складові фізичного розвитку дітей та фактори, які на нього впливають; – здатність оцінити клініко-фізіологічні особливості і закономірності фізичного і психічного розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями, порушеннями опорно-рухового апарату, розладами аутистичного спектра; – знання і розуміння основних клінічних проявів порушень психофізичного розвитку (олігофренії, затримки психічного розвитку, дитячого церебрального паралічу, розладів аутистичного спектра) з урахуванням генетичних передумов.
	Компетнтність в індивідуально-психологічній сфері (професійні цінності)	Здатність діяти згідно з принципами деонтології, пов'язаними з професійною діяльністю корекційного педагога; усвідомлення педагогічних, психологічних та соціальних наслідків у сфері професійної діяльності

Після вивчення навчальної дисципліни здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти повинен продемонструвати такі *результати навчання*:

- Здатність продемонструвати базові медико-біологічні знання з професії (знання і розуміння основних клінічних проявів порушень психофізичного розвитку з урахуванням генетичних передумов) у процесі забезпечення психолого-педагогічного супроводу осіб з порушеннями психофізичного розвитку з урахуванням їхніх психофізичних, вікових особливостей та індивідуальних освітніх потреб у спеціальних та інклюзивних дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладах; реабілітаційних установах.
- Здатність продемонструвати на базовому рівні уміння аналізувати результати комплексного медико-психолого-педагогічного обстеження осіб з психофізичними порушеннями на основі клініко-психолого-педагогічних класифікацій порушень розвитку.
- Здатність продемонструвати на достатньому рівні навички працювати самостійно та в групі (у процесі виконання завдань на практичних заняттях).
- Здатність діяти згідно з принципами деонтології, пов'язаними з професійною діяльністю вчителя-логопеда; усвідомлення педагогічних, психологічних та соціальних наслідків у сфері професійної діяльності.

Вивчення курсу дозволить студентам навчитися працювати як в команді, так і самостійно, застосовувати набуті знання на практиці, бути креативними, вміти використовувати етичні зобов'язання та бажання досягти успіхів.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни «Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики», становить 60 год., із них 14 год. – лекції, 8 год. – семінарських, 6 год. – практичних, 28 год. – самостійна робота, 4 год. – модульний контроль. Вивчення студентами модуля II «Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики» завершується заліком.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

I. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 01 Освіта/ Педагогіка (шифр і назва)	<u>Обов'язкова</u>	
	Спеціальність: 016 Спеціальна освіта Освітня програма: Логопедія		
Модулів – 1		Рік підготовки	
Змістових модулів – 3		1-й	
Загальна кількість годин – 60		Семестр	
		1-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітній рівень: перший (бакалаврський)	14 год.	год.
		Практичні	
		6 год.	год.
		Семінарські	
		8 год.	год.
		Модульний контроль	
		4 год.	год.
		Самостійна робота	
		28 год.	год.
		Вид контролю:	
ПМК	-		

II. Тематичний план навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семинарських	Самостійна робота	Модульний контроль
Змістовий модуль I. Організм людини як біологічна система. Організм людини як біологічна система.								
1.	Організм як єдине ціле. Характеристика організації структур організму.	6	2	2	-	-	4	
2.	Фізичний розвиток дітей, його оцінка та семіотика порушень.	10	6	2	2	2	4	
Разом		16	8	4	2	2	8	
Змістовий модуль II. Основи генетики людини								
3.	Предмет і завдання генетики людини та медичної генетики. Ген як одиниця генетичної інформації.	8	4	2	-	2-	4	
4.	Поняття про спадкові хвороби людини. Принципи клінічної діагностики спадкової патології.	8	4	2	2	-	4	
	Контрольно-модульна робота 2	2						2
Разом		18	8	4	2	2	8	2
Змістовий модуль III. Клініка порушень психофізичного розвитку								
5.	Клініка олігофреній. Клініка затримки психічного розвитку (ЗПР).	8	4	2		2	4	
6.	Клініка порушення дитячого церебрального параліча(ДЦП).	8	4	2	-	2	4	
7.	Клініка розладів аутистичного спектра (РАС).	8	4	2	2	-	4	
	Контрольно-модульна робота 3	2						2
Разом		26	12	6	2	4	8	2
<i>Разом за навчальним планом</i>		60	28	14	6	8	28	4

Структура навчальної дисципліни

№ п/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Семінарських	Самостійна робота	Модульний контроль
1	Разом: Змістовий модуль I. Організм людини як біологічна система.	16	8	4	2	2	8	-
2	Разом: Змістовий модуль II. Основи генетики людини	18	8	4	2	2	8	2
3	Разом: Змістовий модуль III. Клініка порушень інтелектуального розвитку	26	12	6	2	4	8	2
<i>Разом за навчальним планом по курсу</i>		60	28	14	6	8	28	4

III. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Організм людини як біологічна система.

Тема 1. Організм як єдине ціле. Характеристика організації структур організму. (2 год.) Онтогенез та його періодизація. Загальні закономірності росту і розвитку дитини. Характеристика основних етапів розвитку дитини. Захисні механізми організму, їх прояв на різних етапах онтогенезу (саморегуляція організму; гумуральні фактори імунного захисту; критичні періоди розвитку дитини). Здоров'я та його складові. Поняття про хворобу, періоди розвитку хвороби. Основні шляхи попередження захворювань.

Мета, завдання та застосування Міжнародної класифікації хвороб (МКХ). Погляд на дитину з точки зору функціональних можливостей. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я (МКФ): огляд, переваги, клінічна актуальність. Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП): загальна характеристика.

Основні поняття: онтогенез, ембріогенез, бластогенез, ріст, розвиток, система захисту, резистенції, реактивність, здоров'я, критичні періоди розвитку, хвороба, симптом, синдром, міжнародна статистична класифікація хвороб та проблем, пов'язаних зі здоров'ям (МКХ), Міжнародна класифікація функціонування, обмеження життєдіяльності та здоров'я дітей і підлітків (МКФ-ДП).

Тема 2. Фізичний розвиток дітей, його оцінка та семіотика порушень. Закономірності та сучасна тенденції фізичного розвитку дітей різного віку. (2 год.) Поняття про фізичний розвиток. Вплив факторів довкілля на фізичний розвиток. Соматометричні, соматоскопічні, фізіометричні показники комплексної оцінки фізичного розвитку. Визначення біологічного віку дитини. Тактика при виявленні відхилень у фізичному розвитку дитини. Семіотика порушень фізичного розвитку дітей. Біологічна акселерація розвитку дітей.

Основні поняття теми: біологічний вік, хронологічний вік, антропометричні показники, соматоскопія, соматометрія, фізіометрія, пропорції тіла, індекс маси тіла (ІМТ), акселерація,

Семінарське заняття №1. Дезонтогенез, етіологія, типи психічного дизонтогенезу за В. В. Лебединським. Структура порушення. (2 год.)

Практичне заняття № 1. Загальна характеристика анатомо-фізіологічних особливостей органів і систем дитини у віковому аспекті (конспект теми). (2 год.)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Основи генетики людини

Тема 3. Предмет і завдання генетики людини та медичної генетики. (2 год.)

Організований рівень реалізації генетичної інформації. Генотип людини як цілісна система організму. Фенотип людини як сукупність видових та індивідуальних

ознак і властивостей організму. Норма реакції генотипу. Закони Г. Менделя. Моногенне успадкування. Мутаційна мінливість людини. Форми мінливості. Соматичні мутації (генні, геномні, хромосомні аберації).

Основні поняття теми: медична генетика, успадкування, мінливість, молекулярні механізми, геном, генотип, репарація ДНК, реплікація ДНК, поліплоїдія, алельні гени, неалельні гени, фенотип, мультифакторні хвороби, гібридологічний метод, аутосомно-домінантний тип успадкування, доміантні гени, аутосомно-рецесивний тип, гаплоїдний набір, гетерозиготний стан, гомозиготний стан, кросинговер. ген, генотип, нуклеотид, біосинтез білків, редуплікації ДНК і РНК, репарація, експресія генів, процес трансляції, генетичний апарат.

Семінарське заняття № 2. Ген як одиниця генетичної інформації. Організація потоку біологічної інформації у клітині. Сучасний стан теорії гена. Реалізація генетичної інформації в клітині (експресія генів). Менделюючі ознаки людини. Хромосомна теорія спадковості (Т.Х. Морган та ін.) Генетика статі. Механізм генетичного вивчення статі (2 год.)

Тема 4. Поняття про спадкові хвороби людини. Принципи клінічної діагностики спадкової патології. (2 год.)

Хромосомні хвороби, зумовлені порушенням кількості чи будови хромосом (синдром Патау – трисомія 13; синдром Едвардса – трисомія 18; синдром «котячого крику»; синдром Клайнфельтера; синдром Шерешевського – Тернера; трисомія X; полісомія за Y-хромосомою; мікроцитогенетичні синдроми. Генні молекулярні хвороби (ферментопатії; хвороби обміну білків, амінокислот, вуглеводів, ліпідів, нуклеїнових кислот, мінеральних речовин, вітамінів, гормонів. Класифікація молекулярних порушень обміну речовин. Механізм виникнення. Хвороби зі спадковою схильністю.

Основні поняття теми: комбінативна мінливість, мутаційна мінливість, фенотипна мінливість, модифікація, спадковість, фенкопії, аномалії, мутації, соматичний мозаїцизм, генокопії, мутагени (фізичні, хімічні, біологічні), генетичний моніторинг, комутагени, антимутагени, специфічні ефекти, напівспецифічні ефекти, неспецифічні ефекти, синдром, симптом, хвороба, хромосомні аномалії, трисомія, полісомія, алкаптонурія, гомоцистинурія, фенілкетонурія, галазектоземія, цистинурія, гелікогенози, фруктоземія, муковісцидоз, гіпотиреоз, мультифакторні захворювання.

Практичне заняття № 2. Будова хромосом людини. Каріотип людини. Хромосомний аналіз людини. Мітотичний та мейотичний поділ клітин. (2 год.)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Клініка порушень психофізичного розвитку

Тема 5. Клініка олігофреній і затримки психічного розвитку. (2 год.) Основні етапи вчення олігофренії. Етіологія і патогенез олігофреній. Класифікація олігофреній. Загальна симптоматологія олігофреній. Особливості ступенів

олігофреній. Клінічні особливості чотирьох ступенів олігофреній (легкої помірної, глибокої, тяжкої). Клінічні форми олігофреній:

- хромосомні аномалії (синдром Дауна, Шершевського- Тернера, Клайнфельтера);
- ензимопатичні форми (фенілкетонурія, хвороба кленового сиропу, Н-хвороба, глюкоземія, фруктозурія, хвороба Тея-Сакса);
- спадкові дизонтогенії (мікроцефалія, синдром Морфана, синдром Крузона, синдром Аперта);
- обумовлені гемолітичною хворобою новонароджених;
- внаслідок внутріутробних інфекцій і інтоксикацій (токсоплазматична форма, рубеолярна форма, сифілітична форма);
- обумовлені асфіксією і пологовою травмою;
- атипові форми олігофреній (гідроцефалія, кретинізм. Несправжня мікроцефалія).
- Методи обстеження дітей. Питання корекції, комплексної реабілітації дітей та підлітків із олігофренією.

Особливості відчуттів та сприймання у дітей з олігофренією. Особливості пам'яті та мислення у дітей з олігофренією. Особливості мовлення дітей з олігофренією. Особливості уваги дітей з олігофренією. Методи дослідження дітей з олігофренією. Питання корекції, комплексної реабілітації або особливості олігофреній у дітей та підлітків.

Основні поняття теми: олігофренія, асфіксія, розумова відсталість, хромосомні аномалії, ензимопатичні форми, спадкові дизонтогенії, внутріутробні інфекції, інтоксикації.

Семінарське заняття №3. Клініка затримки психічного розвитку (ЗПР). Поняття ЗПР, етіологія, патогенез ЗПР, класифікація ЗПР, форми ЗПР, Атипові форми ЗПР. (2 год.)

Основні клінічні симптоми та синдроми у дітей з ЗПР. Обстеження дітей з ЗПР. Диференційна діагностика ЗПР з олігофренією. Динаміка і прогноз при різних формах ЗПР.

Тема 6. Клініка дитячого церебрального параліча (ДЦП). (2 год.) Загальна характеристика ДЦП. Етіологія і патогенез ДЦП. Класифікація ДЦП. Основні форми ДЦП. Клінічна характеристика. Патологічні зміни нервової системи при різних формах ДЦП.

- Патологічні зміни з боку нервової системи при різних формах ДЦП;
- Особливості передмовленнєвого і мовленнєвого розвитку при різних формах ДЦП;
- Особливості формування особистості при ДЦП;
- Основні принципи і методи медико-психологічного обстеження дітей з ДЦП.

Основні поняття теми: дитячий церебральний параліч, судоми, паралічі, моноплегії, геміплегії, параплегії, тетраплегія, гіперкінези, гіперкінези, м'язова дистрофія, атрофія м'язів, атонічно-астетична форма.

Семінарське заняття №4. Психічні порушення у дітей з ДЦП. (2 год.) Особливості психопатологічних проявів у хворих з ДЦП. Проблеми психічного здоров'я дітей з ДЦП. Чотири групи психічних порушень при ДЦП. Синдроми, супутні до ДЦП. Диференційна діагностика ДЦП.

Тема 7. Клініка розладів аутистичного спектра (РАС). (2 год.) Етіологія, патогенез, діагностика, класифікація РАС. Аутистичні синдроми у дітей та підлітків. Діагностика аутизму. Психічний розвиток дітей з РАС. Основні симптоми і синдроми РАС. Диференційна діагностика РАС. Методи корекції аутизму. Сучасні підходи до цієї проблеми.

Основні поняття теми: розлади аутистичного спектра (РАС), аутизм, синдром Каннера, синдром Аспергера; аутизм, сурдомутизм.

Практичне заняття № 3. Організація лікувально-профілактичної допомоги дітям в Україні. (2 год.) Чинники, які впливають на психомоторний розвиток дитини. (Зробити реферативний огляд найбільш частих чинників, які впливають на психомоторний розвиток дитини).

IV. Навчально-методична карта Модуль 2. Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики

Разом: 60 год., лекції – 14 год., семінарські заняття – 8 год., практичні роботи – 6 год., самостійна робота – 28 год., модульний контроль – 4 год.

Модулі	Змістовий модуль I.		Змістовий модуль II		Змістовий модуль III		
Назва модуля	Організм людини як біологічна система		Основи генетики людини		Клініка порушень психофізичного розвитку		
Кількість балів за модуль	64 бали		54 бали		76 балів		
Лекції	1	2	3	4	5	6	7
Теми лекцій	Організм як єдине ціле. Характеристика організації структур організму. (1 бал)	Фізичний розвиток дітей, його оцінка та семіотика порушень. Закономірності та сучасні тенденції фізичного розвитку дітей різного віку. (1 бал)	Предмет і завдання генетики людини та медичної генетики. (1 бал)	Поняття про спадкові хвороби людини. Принципи клінічної діагностики спадкової патології. (1 бал)	Клініка олігофреній Основні етапи вчення про олігофренії. (1 бал)	Порушення при дитячому церебральному паралічі (ДЦП) (1 бал)	Клініка розладів аутистичного спектра (РАС). (1 бал)
Теми семінарських занять	-	Дезонтогенез, етіологія, типи психічного дизонтогенезу (1+10 балів)	Ген як одиниця генетичної інформації. Організація потоку біологічної інформації у клітині. (1+10 балів)	-	Клініка затримки психічного розвитку (ЗІР).	Психічні порушення у дітей з ДЦП. Особливості психопатологічних проявів у хворих з ДЦП.	
					(2+10 балів)		
Теми практичних робіт		Загальна характеристика анатомо-фізіологічних особливостей органів і систем дитини у віковому аспекті. (конспект теми) (1+10 балів)	Будова хромосом людини. Каріотип людини. Хромосомний аналіз людини. Мітотичний та мейотичний поділ клітин. (1+10 балів)		Організація лікувально-профілактичної допомоги дітям в Україні. Чинники, які впливають на психомоторний розвиток дитини. (1+10 балів)		
Самостійна робота		10 балів			10 балів		
Мод. контр.	30 балів		30 балів		40 балів		

Всього: 194 бали, коеф 1,94.

V. Плани семінарських та практичних занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Організм людини як біологічна система.

Тема 2. Фізичний розвиток дітей, його оцінка та семіотика порушень.

Закономірності та сучасна тенденції фізичного розвитку дітей різного віку.

Семінарське заняття №1. Дизонтогенез, етіологія, типи психічного дизонтогенезу (за В. В. Лебединським). Структура порушеного розвитку: первинне порушення, вторинне і подальші відхилення. (2 год.)

1. Поняття «дитина з порушеннями психофізичного розвитку».
2. Загальні та специфічні закономірності розвитку особи з психофізичними порушеннями.
3. Специфічні закономірності розвитку при різних дизонтогеніях.
4. Чинники психічного розвитку дитини та параметри дизонтогенезу.
5. Класифікація порушень психофізичного розвитку.
6. «Порушення розвитку».
7. Структура порушеного розвитку при різних дизонтогеніях.

Основна література:

1. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С. 40-62.

2. Волошина О.В. Основи корекційної педагогіки. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2012. – 168 с.

3. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С. 40-62.

Додаткова література:

1. Выготский Л.С. Собр. соч. : в 6 т. – Т. 3 : проблемы развития психики. / Л.С. Выготский – М. : Педагогика, 1983. – С. 36.

2. Лурия А.Р. Мозг и психические процессы. / А.Р. Лурия – М., 1970.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Основи генетики людини

Тема 5. Ген як одиниця генетичної інформації.

Семінарське заняття № 2. Ген як одиниця генетичної інформації. Організація потоку біологічної інформації у клітині. (2 год.)

1. Сучасний стан теорії гена.
2. Основні положення теорії гена.

3. Організація потоку біологічної інформації у клітині (біологічна інформація, спадкова інформація).
4. Реалізація генетичної інформації в клітині (експресія генів).
5. Етапи процесу експресії гена.
6. Регуляція експресії генів.
7. Особливості експресії генів в еукаріотипів.

Основна література:

1. Пішак В. П. Основи медичної генетики / В. П. Пішак, І. Ф. Мещішен, О. В. Пішак, В. Ф. Мислицький. – Чернівці: Мед. Академія 2000. – 248 с.
2. Маруненко І.М., Неведомська Є.О., Бобрицька В.І., З.Ф. Сіверс. Основи генетики людини: Навчальний посібник для студ. вищ. пед. навч. закл. - К.: КМПУ, 2006. - 170 с.
3. Сорокман Т.В., Пішак В.П., Ластівка І.В. та ін. Клінічна генетика. – Чернівці: Медуніверситет, 2006. – 449 с.

Додаткова література:

1. Пішак В.П., Захарчук О.І. Навчальний посібник з медичної біології, паразитології та генетики. Практикум. – Чернівці: Медакадемія, 2004. – 579 с.; іл.
2. Фогель Ф., Мотульски А. Генетика человека: в 3 т. – М.: Мир, 1990. - 369 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Клініка порушень психофізичного розвитку

Тема 7. Клініка олігофреній

Семінарське заняття №3. Клініка затримки психічного розвитку (ЗПР).

(2 год.)

1. Поняття ЗПР, етіологія, патогенез ЗПР.
2. Класифікація ЗПР.
3. Форми ЗПР.
4. Атипові форми ЗПР.
5. Основні клінічні симптоми та синдроми у дітей з ЗПР.
6. Обстеження дітей з ЗПР.
7. Диференційна діагностика ЗПР з олігофренією.
8. Динаміка і прогноз при різних формах ЗПР.

Основна література:

1. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – С. 40-62.
2. Хитрюк В. В. Основы обучения и воспитания детей с особенностями психофизического развития [Текст] : практикум для студентов учреждений высш. образования / В. В. Хитрюк. — Барановичи : РИО БарГУ, 2011. —

Додаткова література:

1. Астапов В. М., Микадзе Ю. В. Психология детей с нарушениями и отклонениями психического развития / В. М. Астапов, Ю. В. Микадзе. – СПб.: Питер, 2008. – 384 с.
2. Гонеев А. Д. Основы коррекционной педагогики: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / А. Д. Гонеев, Н. И. Лифинцева, Н. В. Ялпаева. – М.: Изд. центр «Академия», 2002. – 280 с.
3. Мамайчук И. Психокоррекционные технологии для детей с проблемами в развитии / И. Мамайчук – СПб. : Речь, 2003. – 400 с.

Тема 6. Порушення при дитячому церебральному паралічі

Семінарське заняття 4. Психічні порушення у дітей з ДЦП. Особливості психопатологічних проявів у хворих з ДЦП. (2 год).

1. Проблеми психічного здоров'я дітей з ДЦП.
2. Чотири групи психічних порушень при ДЦП.
3. Диференційна діагностика ДЦП.
4. Психопатологічні симптоми, що ускладнюють клінічну картину інтелектуальної недостатності.
5. Особливості формування особистості у дітей та підлітків ДЦП.
6. Обстеження і реабілітація дітей з ДЦП.

Основна література:

1. Финни Н.Р. Ребенок с церебральным параличом: помощь, уход, развитие: кн. Для родителей / Нэнси Р. Финни; под ред. Е.Ф. Клочковой; перю с англ. Ю.В. Липес, А.В. Снеговой. – 4е изд. – М.: Теревинф, 2014. – 336с. – (Серия «Обый ребенок»).
2. Хольц Р. Помощь детям с церебральным параличом. Изд. 2-е, стер. / Ренате Хольц. Пер. с нем. А.Н. Неговориной; Под ред. и с предисловием Е.В. Клочковой. – М.: Теревинф, 2007. – 336с.

VI. Завдання для самостійної роботи

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Питання для самостійного вивчення:

1. Опишіть загальну характеристику анатомо-фізіологічних особливостей органів і систем дитини у віковому аспекті (за класифікацією М. П. Гундобіна). Заповніть таблицю:

Системи організму	Періодизації дитячого віку							
Центральна та периферична нервова система								
Серцево-судинна система								
Дихальна система								
Система травлення								
Кісткова і м'язева система								

Форма подання: у вигляді заповнення таблиці, вільного опису.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність, структурованість.

Основна література:

1. Анатомія людини : підручник / І. Я Коцан, В. О. Гринчук, В. Х. Велемець [та ін.]. – Луцьк : Волин. НУ імені Лесі Українки, 2010. – 890 с. – ISBN 978-966- 600-493-5.
2. Майданник В.Г., Бурлай В.Г., Гнатейко О.З., Дука К.Д., Нечитайло Ю.М., Хайтович М.В. Пропедевтична педіатрія – Вінниця: Нова книга, 2012. – 880 с.
3. Матеріали лекцій.

Додаткова література:

1. Бережний В.В. Педіатрія: національний підручник / За ред. Бережного В.В. // Т1. – К,2013. – 1040 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Основи генетики людини (6 год.)

Питання для самостійного вивчення:

Складіть конспект загальних положень клітинної теорії (генетичний код, його основні принципи і властивості: універсальність, триплетність, специфічність, виродженість, колінеарність, односпрямованість, неперикривність). Опишіть методи вивчення спадковості людини: генеалогічний, близнюковий, дерматогліфіки, пальмоскопії, біохімічний, популяційно-статистичний, цитогенетичний, гібридизації соматичних клітин.

Форма подання: у вигляді вільного опису.

Критерії оцінювання: змістовність, логічність.

Основна література:

1. Пішак В.П., Захарчук О.І. Навчальний посібник з медичної біології, паразитології та генетики. Практикум. – Чернівці: Медакадемія, 2004. – 579 с.; іл.

2. Медична біологія: Навч. Посібник до практичних занять для студентів I курсу / Ю.І.Бажора, Н.М.Гламаздіна, М.М.Чеснокова, В.В.Ніколаєвський. – Одеса: Одес.держ.мед.ун-т, 2006. – 352 с. – Мова англ.

3. Сорокман Т.В., Пішак В.П., Ластівка І.В. та ін. Клінічна генетика. – Чернівці: Медуніверситет, 2006. – 449 с.

Додаткова література:

1. Пішак В. П. Основи медичної генетики / В. П. Пішак, І. Ф. Мещішен, О. В. Пішак, В. Ф. Мислицький. – Чернівці: Мед. Академія 2000. – 248 с.

Змістовий модуль III.

Клініка порушень психічного розвитку

Питання для самостійного вивчення:

Підготуйте доповідь на теми:

1. «Організація лікувально-профілактичної допомоги дітям в Україні»
2. «Особливості психомоторного розвитку дітей дошкільного і шкільного віку»
3. «Чинники, які впливають на психомоторний розвиток дитини»
4. «Чинники, що мають місце в етіології порушень нервово-психічного розвитку дітей» (за вибором студента).

Форма подання: час доповіді (15-20 хв.).

Критерії оцінювання: змістовність, логічність.

Основна література:

1. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С.П.Миронова, О.В.Гаврилов, М.П.Матвеева; [За заг. ред. С.П.Миронової]. - Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – 264 с.

2. Матвєєва М.П. Корекційна робота у системі освіти дітей з вадами розумового розвитку./ М.П. Матвєєва, С.П. Миронова. – Кам'янець-Поділ. : Інформ.-вид. відділ Кам'янець-Подільськ. держ. ун-ту, 2005. – 164 с.

Додаткова література:

1. Стадненко Н.М. Нариси з олігофренопсихології / Н.М. Стадненко, М.П. Матвєєва, А.Г. Обухівська – Кам'янець-Подільський : Інформ.-вид. відділ Кам'янець-Подільськ. держ. ун-ту, 2002. – 200 с.

VII. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Навчальні досягнення студентів із дисципліни «Клініка порушень психофізичного розвитку з основами генетики» оцінюються за Європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (ЄКТС), в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти (п. V), де зазначено види й терміни контролю. Результати навчання студентів щодо опанування навчальної дисципліни оцінюються за 100-бальною шкалою. Систему рейтингових балів для різних видів контролю та порядок їх переведення у європейську кредитну трансферно-накопичувальну систему (ЄКТС) подано у табл. 9.1, табл. 9.2.

Таблиця 9.1

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного (модульного) контролю

Вид діяльності	Бал	∑ балів
1. Відвідування лекцій	1	7 x 1 = 7
2. Відвідування практичних занять	1	3 x 1 = 3
3. Відвідування семінарських занять	1	4 x 1 = 4
4. Робота на практичному занятті	10	3 x 10 = 30
5. Робота на семінарському занятті	10	4 x 10 = 40
7. Виконання мод. контр. роботи	25	4 x 25 = 100
8. Виконання самостійних робіт	10	2 x 10 = 20
РАЗОМ БАЛІВ		194

Розрахунок коефіцієнту: $194 : 100 = 1,94$

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.
- **Методи письмового контролю:** модульне письмове тестування.
- **Комп'ютерного контролю:** тестові програми.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки (ЄКТС) Таблиця 9.2

Рейтингова оцінка	Оцінка за 100-бальною шкалою	Значення оцінки
A	90 – 100 балів	Відмінно – відмінний рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу з, можливими, незначними недоліками.
B	82 – 89 балів	Дуже добре – достатньо високий рівень знань (умінь) в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.
C	75 – 81 бал	Добре – в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок.
D	69 – 74 бали	Задовільно – посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60 – 68 балів	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь).
FX	35 – 59 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання – незадовільний рівень знань з можливістю повторного перескладання за умови належного самостійного доопрацювання.
F	1 – 34 бали	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу – досить низький рівень знань (умінь), що вимагає повторного вивчення дисципліни.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних та семінарських заняттях, виконання модульних контрольних робіт.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;
- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

Розподіл балів, які отримують студенти

Семінарські та практичні заняття				Вид контролю
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		
T1	T2	T3	T4	ПМК
10	10	10	10	
МКР 1 – 30 балів		МКР 2 – 30 балів		
Змістовий модуль 3				
T5	T6	T7		
10	10	10		Коефіцієнт 1,94
МКР 3 – 40 балів				
Відвідування – 28 балів				

VIII. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації:

- Словесні: лекція (традиційна, проблемна, лекція-прес-конференція) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація), пояснення, розповідь, бесіда.

- Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

- Практичні.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

1) Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій).

IX. Методичне забезпечення

1. опорні конспекти лекцій;
2. навчальні посібники;
3. робоча навчальна програма;
4. збірка тестових і контрольних завдань для тематичного (модульного) оцінювання навчальних досягнень студентів;
5. засоби підсумкового контролю (комп'ютерна програма тестування, комплект друкованих завдань для підсумкового контролю).

Х. Рекомендована література

Основна

1. Астапов В. М., Микадзе Ю. В. Психология детей с нарушениями и отклонениями психического развития / В. М. Астапов, Ю. В. Микадзе. – СПб.: Питер, 2008. – 384 с.
2. Гилленбранд К. Коррекционная педагогика: Обучение трудных школьников: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / К. Гилленбранд; пер. с нем. Н.А. Горловой; науч. ред. рус. текста Н. М. Назарова. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 240 с.
3. Матвеева М. П. Корекційна робота у системі освіти дітей з вадами розумового розвитку./ М. П. Матвеева, С. П. Миронова. – Кам'янець-Поділ.: Інформ.-вид. відділ Кам'янець-Подільськ. держ. ун-ту, 2005. – 164 с.
4. Маруненко І. М., Неведомська Є. О. Біологія людини з основами генетики: Посібник для лабор. і сам ост. робіт для студ. небіол. спец. вищ. пед. навч. закл. К.: КМПУ, 2008. – 98 с.
5. Медична біологія: Навч. Посібник до практичних занять для студентів І курсу / Ю.І.Бажора, Н.М.Гламаздіна, М.М.Чеснокова, В.В.Ніколаєвський. – Одеса: Одес.держ.мед.ун-т, 2006. – 352 с. – Мова англ.
6. Миронова С. П. Основи корекційної педагогіки : навч.-метод. посіб. / С. П. Миронова, О. В. Гаврилов, М. П. Матвеева / [за заг. ред. С. П. Миронової]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка, 2010. – 264 с.
7. Пішак В.П., Захарчук О.І. Навчальний посібник з медичної біології, паразитології та генетики. Практикум. – Чернівці: Медакадемія, 2004. – 579 с.; іл.
8. Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталого дитини: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 359 с.
9. Сорокман Т.В., Пішак В.П., Ластівка І.В. та ін. Клінічна генетика. – Чернівці: Медуніверситет, 2006. – 449 с.
- 10.Тимчик О. В., Маруненко І. М. Збірник задач з генетики людини: [навч. посіб. для студ. вищих навч. закл.]. К. : Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2016. – 102 с.

Додаткова

3. Бадалян Л. О. Невропатология: Учебник для студ. дефектол. фак. высш. пед. учеб. Заведений / Л. О. Бадалян. – М.: Издательский центр «Академия», 2000. – 350 с.
4. Басова А. Г. История сурдопедагогика / А. Г. Басова, С. Ф. Егоров. – М: Просвещение, 1984. – 295 с.
5. Белова Н. И. Специальная дошкольная сурдопедагогика / Н. И. Белова. – М: Просвещение. 1985. – 128 с.

6. Бердышев Г. Б. Медична генетика / Г. Б. Бердышев, І. Ф. Криворучко. – К.: Вища школа, 1993. – 143 с.
7. Бондар В. І. Основні етапи становлення та розвитку дефектологічної науки в Україні / В. І. Бондар // Дефектологія. 1999. – № 2. – С. 2-4.
8. Боскис Р. М. Основы компенсации дефектов у аномальных детей / Р. М. Боскис, Р. Е. Левина // Психология аномального развития ребенка: хрестоматія. – Т. 1. – М.: Высш. шк.; Изд-во МГУ, 2002. – С. 465 – 487.
9. Выготский Л. С. Основы дефектології / Л. С. Выготский. – К., 2006. – 196 с.
10. Детский церебральный паралич. Хрестоматія / Составители Л.М. Шипицына, И.И. Мамайчук. - СПб., Дидактика-Плюс, 2003.
11. Зайцева Г.Л. Дактилологія. Жестовая речь / Г. Л. Зайцева. – М: Просвещение, 1991. – 159 с.
12. Зайченко В.В. Подготовка глухих учащихся к самостоятельной трудовой деятельности / В. В. Зайченко. – К: Рад. шк., 1990. – 102 с.
13. Золотоверх В. В. Становлення і розвиток в Україні системи соціальної освіти як передумова розбудови її дошкільної ланки / В. В. Золотоверх // Дефектологія. 1998. – № 4. – С. 53-55
14. Игнатъева С. А. Логопедическая реабилитация детей с отклонениями в развитии. Учеб. пособ. для студ. высших учеб. Завед / С. А. Игнатъева, Ю. А. Блинков. – М.: Гуманит изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 304 с.
15. Исаев Д.Н. Психосоматические расстройства у детей. СПб.: Питер, 2000.
16. Иванов Е. С. Детский аутизм: диагностика и коррекция. / Е. С. Иванов, Л. Н. Демьянчук, Р. В. Демьянчук. – СПб., 2004.
17. Колтуненко И. В. Развитие речи глухих школьников / И. В. Колтуненко. – М: Просвещение, 1980. – 160 с.
18. Краткая медицинская энциклопедия / Гл. ред. Б.В. Петровский. 2-е изд. – М.: Сов. энцикл, 1989. – 510 с.
19. Кузьмичова Е. П. Развитие речевого слуха у глухих / Е. П. Кузьмичова. – М: Педагогика. 1983. – 160 с.
20. Лиско О. О. Відбудова системи спеціальної освіти в Україні / О. О. Лиско // Дефектологія. 1998. – №1. – С. 52-55
21. Пішак В. П. Основы медичної генетики / В. П. Пішак, І. Ф. Мещішен, О. В. Пішак, В. Ф. Мислицький. – Чернівці: Мед. Академія 2000. – 248 с.
22. Розанова Т. В. Развитие способности у глухих детей в процессе обучения / Т. В. Розанова. – М.: Педагогика, 1991. – 176 с.
23. Спеціальна педагогіка: понятійно-термінологічний словник / За редак. акад. В. І. Бондаря. – Луганськ: Альма матер, 2003. – 436 с.
24. Спеціальна педагогіка: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Л. И. Аксенова, Б.А. Архипов, Л.И. Белякова и др.; Под ред. Н.М. Назаровой. – 4-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2005. – 400 с.
25. Спеціальна психологія / Под ред. В.И. Лубовского, Т.В. Розановой, Л.И. Солнцевой. — М.: Академия, 2005. — 464 с.
26. Финни Н.Р. Ребенок с церебральным параличом: помощь, уход, развитие: кн. Для родителей / Нэнси Р. Финни; под ред. Е.Ф. Клочковой; перю с англ. Ю.В. Липес, А.В. Снеговой. – 4е изд. – М.: Теревинф, 2014. – 336с. –

(Серия «Обычный ребенок»).

27. Хитрюк В. В. Основы обучения и воспитания детей с особенностями психофизического развития [Текст] : практикум для студентов учреждений высш. образования / В. В. Хитрюк. — Барановичи : РИО БарГУ, 2011. — 223 с.
28. Хитрюк В. В. Педагогика. Введение в коррекционную педагогику [Текст] : практикум для студентов высших учебных заведений педагогических специальностей / В. В. Хитрюк. — Барановичи : РИО БарГУ, 2008. — 141 с.
29. Хольц Р. Помощь детям с церебральным параличом. Изд. 2-е, стер. / Ренате Хольц. Пер. с нем. А.Н. Неговориной; Под ред. и с предисловием Е.В. Ключковой. — М.: Теревинф, 2007. — 336с.